

İçindekiler

Düşünce

- 3 Li-derkenar: *Ufkumuz Öykümüzden Kaynaklanır*
CHUCK FAROE

Kitap

- 5 Argümanları Değerlendirme Becerisi: *Bir Vaka (Kadınlar ve Kilise Önderliği)*
KEN WIEST
- 12 Kutsal Kitap'ta Ondalık
İSMAİL KULAKÇIOĞLU

Tarih

- 15 İznik-İstanbul İman Bildirgesi Ekseninden İsa Mesih'in Tanrısal Oğulluğu
MURAT BAĞIR

Hizmet

- 20 Danışman ve Danışmanlık (2. Bölüm)
GARY COLLINS

Kaynak

- 25 Toplulukta Müjdeleme Kültürü Oluşturmak
CALEB GREGGSEN VE SAM EMADI

Giriş

Künye

e-manet

Dergi Sahibi

Anadolu Hristiyan Topluluğu Derneği

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Muammer KARAKAYA

Üslupçu

Neslihan ORANCI

Tasarım

Aslan TANRIVERDİ

Dizgi ve Dağıtım

Joshua M. WIBBERLEY

Son Kontrol

Steven K. Mittwede

Yazı Kurulu

Joshua M. WIBBERLEY

Sarah WIBBERLEY

Ken WIEST

Rhonda WIEST

Yazışma adresi

AHT

Cumhuriyet Mah. Millet Cad.

Ünlü Apt. 39/11

Melikgazi

38110 KAYSERİ, TÜRKİYE

İnternet

<https://www.e-manetdergi.org>

e-Posta

iletisim@e-manetdergi.org

Hakkımızda

e-manet Türkiye’de hazırlanarak Türk kilise önderlerine ücretsiz olarak gönderilen üç aylık e-posta Kutsal Kitap ve tanrıbilim dergisidir.

e-manet, 2. Timoteos 2:2’deki sürecin gerçekleşmesine araç olmayı amaçlamaktadır. Yarının önderlerini donatacak olan bugünkü Türk kilise önderlerinin donatılmasına katkıda bulunmak istiyoruz.

Bu derginin iki ana hedefi vardır: olgunlaşma ve hizmet.

Dergide benimsenen iki temel değer vardır: üstün nitelikli içerik ve okuyucuların yararı.

Kilise önderlerinin eleştirel düşünme, düşüncelerini net bir biçimde belirtme ve farklı görüşleri sevgiyle hoş görmenin yanı sıra, Kutsal Yazılar’a göre değerlendirme kapasitelerini geliştirmeleri can alıcı önem taşır. Bu derginin böyle bir gelişim sürecine yarayacak yapıcı bir ortam sağlayacağını umuyoruz.

e-manet’in yararlı olması için tepkilerinizi, isteklerinizi ve eleştirilerinizi bildirmeniz gerekecektir. Bunları yazikurulu@e-manetdergi.org adresine veya [Facebook](https://www.facebook.com/e-manetdergi.org)’taki [okuyucu grubumuz aracılığıyla](https://www.facebook.com/e-manetdergi.org) iletebilirsiniz.

Çevirmeni belirlenmemiş makaleler Türkçe olarak yazılmıştır.

e-manet’in tüm sayılarını <http://www.e-manetdergi.org> adresli web sitemizden indirebilirsiniz. Ayrıca dergimizde yayınlanan tüm makaleleri interaktif bir dizinde bulabilirsiniz.

Telif Hakları

e-manet’te yayımlanan makalelerin ve karikatürlerin telif hakları, yazarlarına veya onları ilk yayımlayan kurum veya yayınevine aittir. Mesih imanlıları olarak telif hakları yasasını ihlâl etmek istemeyiz. **e-manet** kurulunun aldığı yayın izinleri, makalelerin ve karikatürlerin başka yerlerde (web siteleri dahil), yayımlanmasını kapsamayabilir. İzin nereden alınması gerektiğini öğrenmek için bize yazikurulu@e-manetdergi.org e-posta adresinden ulaşabilirsiniz.

Li-derkenar

Ufkumuz Öykümüzden Kaynaklanır

▼ *Chuck Faroe*

Vaat ile hak arasında nasıl fark var? Hakkımı arıyorum deriz. Peki, vaat aranır mı? İkinci bir soru: Hırs ile özlem arasında nasıl fark var? İkisi de duygusal haller ve bizi arayışa iter. Aynı şey mi o zaman özlem ile hırs?

Beklemek ille de pasif bir davranış mı?

Ufka doğru ilerlese bile, bizden hep uzaklaşır ki oraya asla varmayız. O zaman ufuklar bizi neden cezbeder? Yoksa o yüzden midir ufukların bizi öylesine cezbetmesi?

Bu sorular size soyut gelmiş olabilir. Konuyu somutlaştıralım o zaman!

Yeni evlenmiş bir göçebe düşünüyorum. Yaklaşık kırk yaşında. Hayatı çadırlarda geçmiş. Ama karısını, taze gelinini düşünüyor; gelin kentli, eve alışkındır. "Çadırı bırakıp ev yapsak, kent kursak mı acaba?" diye aklından geçirir. Böylece çadırının önünde oturan babasının yanına gider, elini öper ve "Baba, bu topraklar kimin?" diye sorar.

Babası, "Niçin sordun oğlum?" diye karşılık verir.

"Yani, gelin kentte büyümüş – şikâyetçi değil, tabii – ama yine de buraya yerleşsek, kendimize ev yapsak mı diye düşündüm efendim."

Yaşlı babasının gözünde bir parıltı belirir. Sanki yıllarca aralarında paylaşılan hoş bir bilmece gene tekrarlamak üzereymiş gibi, muzip ifadeyle, "Bu topraklar kimin? Özetle, bizim. Esasında onun. Şimdilikse, onların" diye yanıtlar. "Ev konusuna gelince..."

"Anlıyorum baba, daha zamanı değil."

"Gelin artık bizim öykümüzün bir parçası oldu, oğlum."

İbrahim çok zengindi. O yörenin bazı oymaklarıyla müttefikti ve o döneme göre hatırı sayılır bir savaşçı gücüne sahipti. Tanrı ona ve soyuna bütün o toprakları vereceğini vaat etmişti. İbrahim yeğeni Lut'u kurtardığı zaman oranın krallarını yendi. İsteseydi herhalde vaat edilen toprakları o şekilde alabilirdi.

Ama Tanrı'nın kendisini yaşamaya çağırdığı öykünün öyle olmadığını düşündü. Böylece Sara öldüğünde İbrahim o yörenin sakinlerine, "Aranızda konuk ve yabancıyım. Bana mezar yapabileceğim bir toprak satın" demeye razı oldu. Razıydı, çünkü ait olduğu öykü ufkunu hayli genişletmişti.

"Manevi ufkumuz – ne denli dar veya geniş olursa – kimlik öykümüzden kaynaklanır."

Ufuk kelimesinin Arapçadaki esas anlamı *nahiye* yani "sınır"dır.¹ Manevi ufkumuz – ne denli dar veya geniş olursa – kimlik öykümüzden kaynaklanır. Basit bir örnek vereyim.

Yıllar önce hastalandım ve Ankara'daki İbni Sina'da yattım. Orada bir iki hafta kadar mahsur kaldım. Bir gün başka bir hastayla birlikte koğuştaki pencereden aşağıda serbestçe gezinen insanlara bakıyorduk. O abi bana, "Oraya çıkmak var ya... *mest* olursun!" dedi. Onu çok iyi anladım. Yaşamakta olduğum öykü "hasta olmak"tı ve yüreğimi rehin alan vizyon – ufkum – taburcu olmakla sınırlıydı.

İbrahim ve soyu bir gün ailece göçebeliği bırakacaklarını biliyorlardı. Deruni bir heyecanla vaat edilen topraklarda yerleşik hayatı bekliyordu. Nesillerce her ne kadar vaadin yerine gelmesini özleseler de, hırslı bir şekilde, "hakkımdır alacağım" demenin bir anlamı olmadığını bellemişlerdir. Şeftali ağacının sahibi ham şeftalileri toplamaz, olgunlaşmasını bekler.

Ama öykünün seyrinde bu beklenen olgunluk düzeyi sonunda ne olacaktı?

İbraniler mektubunun yazarı bu konuda şaşırtıcı bir nükteyi yakalar: Öykünün kapsamı sonunda o toprakları ele geçirerek orada kentler kurmakla sınırlı değildi.² Öykü bundan çok daha derin, iman ufku da çok daha geniş çıktı. Bu göçebelerin bekledikleri kent, "mimarı ve kurucusu Tanrı olan temelli kent"ti (İbr. 11:10). Aradıkları vatan *yeryüzünde* olmayacaktı artık, *göksel* bir vatandı.

Bizler de onlarla birlikte aynı öyküye ait olmuşuz, aynı göçe katılmışız: Gözlerimizi diktiğimiz ufukta, Baba'nın sağında oturan Rabbimiz Mesih İsa'nın yanına doğru. ☑

Sonnotlar

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Okul ve Yazışma Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu, 1964), s. 1343.

² Bu paragrafta göndermede bulunduğum İbraniler 11:8-16 ayetlerini dikkatlice, doya doya okumanızı öneririm. Bütün bu bölümü yazının gövdesine dahil etmeyi çok isterdim ama yazının kelime limiti buna izin vermedi.

"Yetkiyi kötüye kullanan önderlerin ellerindeki gücü başına buyruk becerikli yöntemlerle uygulama eğilimlerini yansıtan en az beş davranış biçimi gözlemledim:

1. Pastörün veya kıdemli bir önderin, kendi yetkisini kilise yönetiminin diğer alanlarında genişletirken, finansal kararları ve uygulamaları etkilemesi ve perdelemesi.

2. Önderin izleyicileri kendi beklentilerinden veya isteklerinden farklı davranınca tehdit etmesi ve hedeflediği sonuca yöneltmesi.

3. Önderin yaptıklarının, topluluğun çıkarları ile kendi çıkarları arasında bir tezathık olduğunu yansıtması.

4. Önderin sorgulamaları reddetmesi ve her birini yetkisine meydan okuma olarak algılaması.

5. Önderin kendi yetkisini haklı çıkarmak ve kendini Tanrı tarafından atanmış biri olarak göstermek amacıyla Kutsal Yazılara dayalı öğretisi çarpıtması."

Siew Pik Lim

"Exercising Authority in Institutions", *Cultural Insights from Christian Leaders*, dü. Douglas McConnell (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2018), s. 112-113.

Argümanları Değerlendirme Becerisi

Bir Vaka (Kadınlar ve Kilise Önderliği)

▼ *Ken Wiest*

☞ *Egesu Özkara*

Bu makale için birçok kişi bana önerilerde bulundu ve yardım etti. Özgür Uludağ, Rhonda Wiest, Andrew Baldwin ve Derek Malcolm'a katkılarından ötürü teşekkür etmek isterim.

Tarih boyunca dünyanın her yerindeki Mesih imanlıları, birçok konuda aynı düşünmekle beraber, birçok tartışmalı konuda da ayrı düşüncelere ve görüşlere sahip olmuşlardır. Kutsal Kitap'ı çalışan her bir kişi metni okumaktan onu yorumlamaya doğru bir adım atar. Bu adım bizleri teolojiye götürür ve burası hataların gerçekleşebileceği yerdir. Teolojide farklı bakış açılarının olmasının nedeni insan unsurudur. Bunun bir sonucu olarak Kutsal Kitap öğrencileri ruhsal armağanlar, boşanmaya izin verilip verilmediği ya da hangi koşullar için verildiği, gelecekteki olayların nasıl gerçekleşeceği gibi konularda farklı görüşlere sahip olurlar.

e-manet'in bir önceki sayısında Kutsal Yazı yorumlarını desteklemek üzere kullanılan hatalı veya zayıf argümanları incelemiştik.¹ Hatalı veya zayıf argümanların kaynağı, yorum biliminde yapılan hatalardan mantık hatalarına kadar uzanır. Kutsal Kitap'ı öğreten bizler, Tanrı'nın Sözü'nü doğru yorumladığımızdan ve öğrettiğimizden emin olmak için büyük çaba sarf etmeliyiz (2Ti. 2:15). Sevgide ve gerçekte kalmak uğruna, kendimizin ve başkalarının tutumunu ve bu tutumların hangi temeller üzerine inşa edildiğini irdeleme sorumluluğumuz mevcuttur.

Farklı bakış açılarını sıkça gördüğümüz güncel konulardan bir tanesi de kadınların kilisede oynadıkları roldür. Tanrısayar kadınlar her hizmeti yerine getirebilir mi? Bazı roller yalnızca tanrısayar erkeklere mi ayrılmıştır? Görüşlerden birini irdelemek maksadıyla, burada, kadınların ihtiyar heyeti yönetiminde ve erkeklere öğretilerde bulunmalarını ve Tanrı'nın Sözü'nü vaaz etmelerini savunan argümanlardan bazılarını inceleyeceğiz. Biz de aynı şekilde görüşlerimizi ve görüşümüzün kanıtlarının başkaları tarafından irdelenmesine hazır ve razı olduğumuz belirtmek isteriz.

Tanrı hem adamı hem de kadını kendi suretinde yarattı, ikisini de saygınlık ve anlam ile doldurdu (Yar. 1:26-28; Mez. 8:5-8; 139:13-18). Tanrı'yla ilişki, yetenek, beceri, karakter ve göksel ödüllere sahip olma potansiyeli açısından kadınlar erkeklerle aynı seviyededir. Kadınların kadın ve çocukları yönetmeleri ve onlara hizmette bulunmaları konusunda kilisede

genellikle görüş birliği vardır; bu hizmetler gelecekteki kilisenin sağlığı ve büyümesi açısından hayati önem taşır. Konunun netliğinden ötürü bu makalede buna yer verilmeyecek.

Öyleyse kadınların kilisede erkeklere öğretme veya önderlik etme konusunda rolü nedir? Bu konuya değinen ana ayetler 1. Timoteos 2:11-15 ve 1. Korintliler 14:33-35, bir de 1. Korintliler 11:2-16'dır. Bu ayetlerin basitçe anlaşılmasıyla, vaaz vermenin ve kilisedeki birincil önderlik rollerinin nitelikli erkekler tarafından gerçekleştirileceği görülür.

1. Timoteos 2:11'e göre kadınların sakin ve uysal tutumla öğrenmeleri gerekir; sonraki (2:12) ayette kadınların erkeklere hâkim olmamaları ve öğretiş hizmetinde bulunmamaları hususunda tekrar açıklama yapılır. Az önce sıralanan bölümlerde bu yönde açıklamalar yapılmasının nedenlerini yaratılış düzeni (kadın erkeğe yardımcı olmak üzere yaratılmıştır), günaha düşüş gerçeği ve toplantılarda düzene olan ihtiyaç olarak sıralayabiliriz.

Günümüzde bazı kiliseler bu ayetlerin kadınların hizmetini kısıtlamaması gerektiğini savunuyorlar. Kadının, kilise bedenine vaaz vermesine olduğu gibi, pastör olmasına da izin veriyorlar. Bu bakış açısını destekleyen bazı argümanları değerlendireceğiz. Aşağıdaki argümanlar edebi bağlam, Kutsal Kitap teolojisi ve tarih ile birlikte gramer ve söz dizimi açısından değerlendirilecek.

“Kutsal Kitap'ta örnekleri var” argümanı

Bu argüman Kutsal Yazılarda kadın peygamberlere, öğretmenlere ve elçilere örnekler verildiğini, bunun da Tanrı'nın kadınları da erkekleri yönetmeleri için seçtiği anlamına geldiğini söyler.

Örneğin Fibi bir diyakondur, muhtemelen Romalılar mektubunu Roma'daki kiliselere okuyan kişiydi; Yunya bir elçiydi (Rom. 16:7). Hanna, Debora, Miryam, Elizabet ve Meryem diğer kadın kahramanlardır ve bunlardan bazıları erkeklerin de önderiydi. Bazı araştırmacılar, Priskilla'nın adının hep eşinden önce anılmasından ötürü (Elç. 18:2,18; 1Ko. 16:19 ve 2Ti. 4:19) kilisesinin önderi ve öğretmeni olduğuna inanır. Ayrıca bazı araştırmacılar, Kutsal Kitap'ta iki kadının evlerinde kilise toplantıları düzenlediğini görmemizden ötürü kadınların ev kiliselerinin önderleri olmasında sakınca olmadığını söylerler (1Ko. 1:11'deki Kloï ve Kol. 4:15'teki Nimfa).

Bu argümanın diğer destek noktası, kadınların dirilmiş İsa'yı gören ilk tanıklar olarak seçilmeleridir; bu büyük bir ayrıcalıktır ve Tanrı'nın onların önderlik rolünde bulunmalarına izin verme arzusuna işaret eder.²

Bu argüman Kutsal Yazıların belirttiklerinden fazlasını varsaymaktadır. Az önce isimlerini sıraladığımız kadınların kilise önderleri olarak işlev gördüğünü belirten açık söylemler yoktur. Fibi'nin kilisedeki rolünü belirtmek için kullanılan (Rom. 16:1-2) Grekçe kelime “hizmetkâr” anlamında yaygın kullanılan bir kelimedir. Kendisi bir *diyakones* (kilisenin hayır işleri için görevlendirdiği kadın) olabilir; Pavlus'un 1. Timoteos 3:8-13'teki öğretiş de zaten buna izin vermektedir. Pavlus'un Fibi için kullandığı terimse genelde ihtiyar veya öğretmen için kullanılanlardan farklıdır. Romalıların en basit açıklaması Fibi'nin Kenhere'deki kilisenin bir hizmetkârı olmasıdır. Romalılar mektubunu Roma'ya onun getirdiğini ve Roma kiliselerine onun okuduğunu varsaysak dahi (ilk kilisede Kutsal Yazıların okunması önemli bir görev olduğu halde), yine de kendisinin bir vaiz olduğunu kanıtlamaya yeterli değildir. Fibi'nin birçok kişiyi desteklemesi (Rom. 16:2), onun bir hami olarak işlev gördüğünü ima etmektedir.

Kloï ve Nimfa'yı içeren metinlerde de bu kişilerin önderler olduğuna dair kesin bir bulgu yoktur. Büyük ihtimalle bu kişiler evlerini kilisenin toplanması için açmışlardı ve Fibi gibi kilisenin destekçilerindiler.

Romalılar 16:7'de, “Mesih'in elçilerin arasında tanınmış ve ... hapisane arkadaşlarım Andronikus'la Yunya'ya selam edin” denir. Yunya'nın elçiler arasında anıldığını kanıtladığı

iddia edilen gramer tek anlam içermiyor; cümledeki iyelik eki ayırma eki olabilir (yani Andronikus'la beraber o da elçilerden biri olabilir) veya "elçiler arasında" anlamına gelen bir kategoriye dahil olabilir. Bu da kendisinin bir elçi olduğu anlamını vermeden elçiler arasında saygı gördüğü anlamına gelir. Ayrıca "elçi" kelimesi bazı kişiler için "yetkili" (Pavlus gibi) biri değil, kilisenin özellikle "haberci/temsilci" olarak görevlendirdiği kişiyi anlatmak için kullanılır. Filipililer 2:25'teki Epafroditus buna örnektir.

Priskilla'ya kocasından ayrı değinilmemiştir, bu yüzden adının kocasının öncesinde yazılmasından ötürü onun önder olduğunu düşünmek varsayım olacaktır. Farklı nedenlerden ötürü önemli biri olması muhtemeldir. Onun bir öğretmen olduğu ve Apollos'a öğretiş verdiği açıkça anlaşılıyor, ancak bu da kadınların kilisenin her üyesine yetki sahibi olarak öğretiş verdiklerini göstermez; Apollos'a verilen bu dersler büyük ihtimal hususiydi. Sonuç olarak, Kutsal Kitap'ta bulunan bu örnekler açık ve net bir öğretiyi (yani 1Ti. 2:11-15'te yazılanları) geçersiz kılmaya başlı başına yeterli değil.

Kutsal Yazılar birçok kadını iman kahramanı olarak gösterir; onların önemli hizmetleri (örneğin, Debora bir hâkimdi) olmuştur ve buna peygamberlik de dahildir (bkz. 1Ko. 11:2-16). Kadınlar Tanrı'nın planının bir parçasıdır. Kadınlar birçok kişiyi etkileyen önemli hizmetlere sahip olmuştur ve olacaktır. Aynı zamanda, yukarıda alıntılanan örnekler kadınların kilisedeki rolüne dair öğretişin, kadının Tanrı'nın tasarısındaki halini başka bir hale getirmez.

Değişim gidişatı argümanı

Bu argümanı savunanlar, Kutsal Yazılarda değişime yönelik bir gidişat görüldüğünü ve bunun bugüne dek devam ettiğini savunurlar. Eski Antlaşma döneminden başlayarak Yeni Antlaşma'ya doğru ilerleyen gidişata bakıldığında, imanlının yaşamında daha da özgürlüğe gidildiğinin görüldüğünü vurgularlar. Bunu savunan kişiler ek olarak

"Kadınlar Tanrı'nın planının bir parçasıdır. Kadınlar birçok kişiyi etkileyen önemli hizmetlere sahip olmuştur ve olacaktır."

yukarıdaki ayetlerin (1Ti. 2 ve 1Ko. 14) o döneme ve bölgeye özgü olduğunu ve her kiliseye uygun genel ilkeler olmadığını söylerler (aşağıdaki diğer argümanla krş.: "Kültürel görecelik ve dil bilim argümanları"). Müjde gerçekten de çarpıcı şekilde kültürü ve toplumu değiştirir; örneğin, Yeni Antlaşma öğretiş kölelik hakkındaki düşünceleri değiştirmiştir. Kutsal Kitap bilhassa kölelerin özgür bırakılması çağrısında bulunmaz, fakat Yeni Antlaşma teolojisi kölelerin özgürleştirilmesinin temeli olmuştur. Örneğin, Filimon kitabı net şekilde Pavlus'un Onisimos'un kendi hizmetinde görev almak üzere özgür bırakılmasını beklediğini ima eder. Bu argüman, aynı gidişatın kadınların rolü için de yapılabileceğini söyler. Buna göre, Kutsal Kitap'ı bir kural kitabı olarak değil, müjdenin ve onun özgürleştirici yanının büyük bir hikayesi olarak görmemiz gerekir. İnsanın günaha düşüşü üstünlük ve rekabeti beraberinde getirmiştir; müjdeyse eşitliği ve çeşitliliği getirir, sınıf ve cinsiyet ayrımlarını ortadan kaldırır. Buna göre kadınları önderlikten ayrı tutmak bu gidişatı tersine, günaha düşüşün etkilerinin sürdüğü döneme döndürür.

Bu argüman bazı açılardan doğrudur. Müjdede özgürlük vardır. Yeni Antlaşma teolojisi, insanın Tanrı'nın suretinde yaratıldığı hususundaki Eski Antlaşma gerçeğiyle köleleri özgürleştirme argümanlarını şekillendirmeye yardımcı olmuştur. İnsanın günaha düşüşü, insan ilişkilerinde görülen üstünlük ve rekabetin nedenidir; müjde günahkâr kültürü radikal şekilde değiştirir.

Bununla beraber, kölelikle ilgili de, kölelikten özgürlüğü savunmakla ilgili de kullanılan Kutsal Yazılara bağlı öğretiş, kadınların kilisedeki rolünü savunmaya uygun değildir. Kölelik veya

kölelikten özgürlük bir uygulama olarak buyrulmadı, ancak kadınların hizmeti hakkında kesin ilkeler ve buyruklar var. 1. Timoteos 2 ve 1. Korintliler 14. bölümlerin ikisi de imanlıların günahattan özgür olmalarını isteyen lütuf elçisi tarafından yazılmıştır. Başka bir deyişle, özgürlüğü bu kadar açıkça ve kapsayıcı açıdan vaaz etmiş Pavlus'un, kilise düzeninde kadının erkeğe öğretişte bulunmasına kısıtlama getirmesine inanmak zor. Eğer bu çıkarım doğruysa, Pavlus neden özellikle kilise önderlerinin erkek olması gerektiğini vurgulamıştı? Pavlus kilisede önderlik düzeninin temelini yaratılış düzenine dayandırmıştı (1Ti. 2:13-14).

Her ne kadar 1. Korintliler 7:20-24 ayetlerinde listelenen ilkelerin temelinde kölelik hususunda bir "hareket" görüyor olsak da, Kutsal Yazılarda "gidişat" modeli net öğretilmemiştir. Bu model gözleme dayalıdır ve bize göre spekülasyona fazlaca meydan verir. Beraberinde getirdiği sorulardan bir tanesi de özgürlüğün ne kadar ileri gidebileceğidir. Eğer seçimlerimizi ve uygulamalarımızı "daha çok özgürlük" gidişatında temellendirirsek, bu özgürlük nerede sonlanır? Böyle bir Kutsal Kitap yorumlama aracı ve uygulaması Kutsal Yazılarda yasaklanan bazı başka uygulamaların da kabul edilmesine neden olabilir.

Kadının tanınması argümanı

Kadınların "görünmez, korkak, zayıf ve gözden çıkarılabilir" olmamaları için bir kadın öndere ihtiyaçları var. Kadınlar, hizmetlerinin yargılanmasını değil, bereketlenmesini ve onurlandırılmasını hak ediyorlar; kadınların korku dolu olmaya veya aşağılanmaya değil,

özgürce konuşmaya, hoş görülmeğe ziyade değer görmeye ihtiyaçları var.³ Bu argüman, kilise yönetiminde kadınlara yer verilmediği takdirde kadının tanınmasını, sayılmasını sağlayan ve hizmetinin saygın görüldüğü bir platformun söz konusu olmayacağına inanır.

"Kadınları onurlandırmalı, kilisede hizmet etmek üzere onlara yetki vermeli ve düşüncelerini dinlemeliler."

Evet, kilisede kadınlara ve hizmetlerine değer vermeliyiz. Kilise önderleri kilisede kadınlara

muhtaç olduklarını hissettirdiklerinden ve hizmette özgüven aşıladıklarından emin olmalılar. Kadınları onurlandırmalı, kilisede hizmet etmek üzere onlara yetki vermeli ve düşüncelerini dinlemeliler. Kilise kadınların ve çocukların öğrenimlerine önem vermeli. Kilisenin büyümesi ve gelişimi bir bakımdan bu iki gruba bağlı. Kadınlara ve çocuklara öğretişte bulunan ve bu hizmeti yöneten kadınlara hak ettikleri saygı gösterilmeli. Aslında uzun uzadıya konuşulması ve düşünülmesi gereken bir konu bu. Kilise önderlerinin, "Biz 1. Timoteos 2'yi ihlal etmeden kadınların hizmetlerine nasıl daha iyi yer verebiliriz?" "Bizim yapımız veya yanlış önyargılarımız bunu engelliyorsa, ne yapmamız gerekir?" gibi soruları gündeme getirmesi ve yanıtlarını hayata geçirmesi gerekir.

Bazı kiliselerde kadın hizmeti kilisenin gelişmesi açısından pek hayati görülmez. Bununla beraber, bazı kilise önderleri bu konuyu ihmal veya suistimal ediyor diye İncil'deki kilise önderliği konusundaki bölümün (1Ti. 2:12) yorumunu ve uygulamasını değiştiremeyiz; yanlışla kapatmamalıyız. Ancak suistimali veya ihmali de göz ardı etmemeli, kadın hizmetini hakkıyla ele almalıyız.

Kültürel görecelik argümanları

Bu argüman, kilisede kadınların rolüne dair yazılmış bölümlerin bilhassa sadece bu Yeni Antlaşma topluluklarına özellikle çobana yönelik bir talimat olarak verildiğini ve sadece onların belirli sorunlarını çözmeyi amaçladığını söyler.⁴ 1. Korintliler 14:34-36'nın toplantıda karışıklık

yaratan eşler için yazıldığını, bu nedenle kendilerine sessiz olmalarının söylendiğini, 1. Timoteos 2:11'in kadınların kilisede sahip oldukları onurdan bahsettiğini ve bununla artık öğrenme fırsatları olduğunu belirtir. Bazıları Timoteos'un hizmet ettiği Efes'teki kültürel etkilere işaret eder; kadınlara Artemis'e tapınma ritüellerini hatırlatır, onlar da o putperestlikten alıştıkları güce sahip olma büyüüne yeniden kapılırlar diye kadınların teolojik eğitimden ayrı tutulduklarını söyler. Bu nedenler için kadınlar erkeklere öğretmemeleri buyruluyor.

Bağlam ilkesi tüm mektuplar için geçerlidir; başka bir deyişle, mektupların hepsi belirli kiliselerdeki belirli sorunlara karşı kilise çobanını ilgilendiren buyruklar içerir. Bunu en açık şekilde 1. Korintliler mektubunda görüyoruz. 1. Korintliler karşılıklı davalar (6. bölüm) veya Rab'bin Sofrası'nın nasıl alınacağına dair (11. bölüm) konularla ilgilenir; bunlar açıkça o kilisenin özel sorunlarına değinen kısımlardır. Her ne kadar öğretiler belirli bir bağlama işaret ediyor olsa da bugünün kilise uygulamalarında yönlendirilme için bunlara bakıyoruz. 1. Timoteos 2. bölüm kadınların öğrenmesi gerektiğini söyler, fakat Pavlus'un buna eklediği ikinci şart kadınların öğrendiklerini nasıl kullanabileceklerini açıklar. Bu da kadınların kilisede erkeklere öğretişte bulunmamaları veya kilise bağlamında erkekler üzerinde yetki taşımamaları gerektiğidir.

Ataerkillik argümanı

Bu görüşü öne süren kardeşlerimize göre, eskiden kilisede kadın önderliğin olmamasının sebebi, o dönemin ataerkil yapısından kaynaklanır. Yani bir anlamda dönemin şartları elvermediği için kilisede kadın önderlikten ziyade erkek önderlik şekillenmiştir.⁵ Günümüzde bunu aşmanın zamanı gelmiştir.

Tanrı'nın sözü ve Mesih'in hizmeti kültüre göre değişkenlik göstermemiştir ve kimsenin özel yorumu değildir."

1. Timoteos 2:11-15 ayetlerine göre böyle bir yoruma varmak zordur ve ilgili tüm ayetleri de benzer şekilde başka noktalara götürebilecek tehlikeli bir yaklaşım tarzıdır. Çünkü Pavlus, Timoteos'a yazdığı ve önderlik mektupları arasında olan bu mektupta, erkeğin önderliğiyle ilgili öğretiyi yaratılışa dayandırır. Yetki ve önderlik o dönemin kültürü ve yaşam tarzıyla alakalı değil, Tanrı'nın çok önceden vermiş olduğu hükümlerle alakalıdır. Bunların yanı sıra İsa Mesih'in yaptığı birçok açıklama ve hizmeti düşünürsek, esasında o dönemin kültürüne ve alışılmış yapısına zıt yaklaşımlar da içeriyordu. Eğer dönemin şartları önderin kadın olmamasını gerektiriyordu deniliyorsa, İsa Mesih'in yaptığı birçok şeyin, dönemin ve bölgenin hâkim kültürüne ters olabilen yaşam tarzının, açıklamaların ve öğretilerin de bu zemin ve yorum ekseninde açıklanması gerekir. Oysa Tanrı'nın sözü ve Mesih'in hizmeti, dönemin yapısını ve şartlarını her zaman zorlamış ve bunlara rağmen gerçeği ilan etmiştir; kültüre göre değişkenlik göstermemiştir ve kimsenin özel yorumu değildir. Dolayısıyla ataerkil toplumdaki kadının önderliğinin engellendiğini söylemek, Kutsal Yazıları zorlamak ve Tanrı'nın verdiği hükmü kültüre dayanarak ortadan kaldırmaya çalışmak anlamına gelir.

Dilbilimsel argüman

Bu argüman da 1. Timoteos 2:12'deki "yetki" ve "öğretiler" kelimelerinin Grekçede yapı tamlaması olduğu için "egemen (hâkim) – tutumla – öğretiler", "despotça öğretiler" olarak algılanması gerektiğini söyler.⁶ Başka bir deyişle, bu ayete göre kadınların despot öğretmenler olmamaları gerekir. Kadınların erkeklere iyi tutumla öğretilmesine izin verilmiştir.

1. Timoteos 2:12'nin Grekçede yapı tamlaması olduğu ve "despotça öğretiş" olarak yorumlanabileceği iddiası Grekçe gramerine uygun değildir. Grekçede tamlamalar, yazar bir düşünceyi iki terim aracılığıyla iletmek istediğinde kullanılır ve genelde "ve" kelimesiyle ayrılır. Burada Pavlus aslında "öğretiş" anlamına gelen Grekçe kelimeye önde, cümlenin ilk kelimesi olarak yer vermiştir, "egemen olma" bundan altı kelime sonra gelir. Bu iki kelime "ne de..." (olumsuz bağlaç) anlamına gelen Grekçe *oude* kelimesiyle bağlanmıştır; Pavlus bir tamlamada bulunması beklenen "ve" kelimesini kullanmamıştır. Ayrıca *oude* kullanımı normalde birbirine benzer kavramları bağlar. Bu durumda yukarıda argümana göre Grekçede "egemen olma" anlamına gelen *authentein* kelimesi olumsuz anlam taşıırken, Grekçede "öğretme" anlamına gelen *didasko* kelimesi olumlu anlamdadır. Grekçe bu türden bağlaçlı cümle yapısında zıtlığa (bir kelimenin olumlu, diğerinin olumsuz olmasına) izin vermez. Bu nedenle "despot öğretiş" doğru kabul edilen çeviriler veya deyişler arasında yer almaz. Dahası, "egemen olması" olarak çevrilen Grekçe *authentein* kelimesine Yeni Antlaşma'da sadece burada rastlanır, dolayısıyla burada kelime çalışmasının değeri oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, genelde olduğu gibi, bağlamın öncelikli ele alınması gerekir. Buradaki bağlamda okurun bu kelimeyi "despot" olarak algılamasını gerektirecek ve *oude* kelimesinin "egemen olma" terimine daha olumlu bir vurgu yüklediğini düşündürecek bir kanıt yoktur. Dilbilim açısı dışında da bakıldığında bu argümanın genel olarak iyi olmadığını görürüz; örneğin, Pavlus bunu özellikle vurgulamak isteseydi erkekleri de despot bir tutumla öğretiş vermemeleri konusunda uyarırdı (1Ti. 5:1; 2Ti. 2:22-25). Burada karakter değil, "eylemler" (öğretiş veya yetki ifade etmek) söz konusudur. Bu yüzden bu türden bir talimatın yalnızca kadınlara değinilerek verilmesi makul gelmemektedir.⁷

"Genelde olduğu gibi, bağlamın öncelikli ele alınması gerekir."

Yakın zamanda eklenen bir başka argüman da, 1. Timoteos 2'deki "öğretme" kelimesinin "elçilik geleneklerini iletmek" anlamına gelen teknik bir terim olduğu ve vaazlarda olduğu gibi "metinlerin açıklanmasını" içermediğini söyler. Yani bu bakış

açısına göre Pavlus "elçisel geleneğin hâkim tutumla iletilmesini" kısıtlamıştır, fakat vaaz verme gibi diğer türden konuşmaları yasaklamamıştır. Bu anlayışa dair bazı sorunlar mevcuttur. Birinci yüzyılda yeni kilise önderleri için yazılan belge Didake'de "öğretiş" kelimesi hem sözel geleneği hem de "açıklamaları" belirtmek üzere kullanılmıştır. Eski Antlaşma'da "öğretiş" in İbranicesi açıklama anlamında da kullanılırdı (krş. Neh. 8:8). Elçilik geleneğini "iletmek" anlamına gelen başka ve daha teknik bir terim vardır, bu da 1. Korintliler 15:1-4'te bulunur. Burada "öğretiş" için kullanılan Grekçe kelime Kutsal Yazılarla yakından bağlantılıdır. Halihazırda "iletilmiş bir elçisel gelenek" için kullanılır, bunun sonradan "öğretilmesi", yani açıklanması gerekmektedir.⁸

Ayrımcılık argümanı

Galatyalılar 3:28, bizlere özgürlüğe dair genel ilkenin kilisede görüldüğünü gösterir. Söz edilen konum artık kadınlar ile erkeklerin eşit yaşadığını söyler; erkeklerin "ayrıcalıklı konumları" ortadan kaldırılmıştır. Artık tüm ilişkilerimizin temeli böyledir; hiçbir imanlı önderlik rolünden cinsiyeti veya etnik kimliği nedeniyle alıkonulamaz.

Kendi bağlamında bu ayet kurtuluşu ve her insanın imanla aklanma konusunda eşit bir fırsata sahip olduğunu belirtir. Daha açık olmak gerekirse, Galatyalılar 3:28 ayeti 3:26-27'yi netleştirir ve açıklar, her iki ayet kimin Tanrı'nın oğlu olduğunu vurgular; kim olursa olsun Mesih'e imanın herkes için etkin olduğunu anlatır. Başka bir deyişle ayetin vurgusu Mesih aracılığıyla kurtuluşun herkes için geçerli ve eşit olduğudur.

Bu ayeti kilise önderliği veya herhangi başka bir konu için genel ilke olarak kullanmak uygun değildir. Belirli bir konudaki metnin başka konulardaki metinleri yorumlamasına izin verirsek, hızla büyük hatalara düşeriz. Herhangi bir teolojik konuyla alakadar tüm ayetleri ele almamız doğrudur (sistematik teolojinin metodu budur) ama konuyla alakadar olmayan ayetleri kullanmak teolojiyi bozar.

Adalet argümanı

Bu argümana göre kadınların sadece kadın oldukları için kiliseye önderlik etmeleri engellenmemelidir. Kilisede bazı rolleri yalnız erkeklere ayırmak adaletsizliktir.

Bugünlerde adaletin anlamı birçok etki tarafından yön değiştirir ve karışır. Sonuçta Tanrı adaleti tanımlar. Kutsal Kitap'a göre adaleti, toplumumuzda ve ilişkilerimizde Tanrı'ya yaraşır doğru karakteri hayata geçirdiğimizde görürüz. Kutsal Kitap'ın adalet tanımı eşitliğe (haklarda ve fırsatlarda eşitliğe) odaklanmaz (bkz. Mat. 25:14-30). Adaletin temeli, (1) insanın Tanrı'nın benzeyişi olarak yaratılması ve (2) insanların yaptıklarının karşılığı, yani ya ödül ya da cezadır. Kutsal Kitap'ın adalet kavramı, yerine getirilmesi beklenen Kutsal Kitap buyruklarıyla çatışmaz. Tanrı'nın anlattığı adalet kavramı, 1. Timoteos 2'de erkek önderlik düzeniyle ilgili verilen buyruğu yürürlükten kaldırmaz.

e

Bu makale ile hedefimiz argümanların nasıl değerlendirilebildiği dair bir örnek göstermektir. Bu amaçla, güncel ağırlığı olan bir örnek olarak kadınların erkekler üzerinde egemenlik sahibi olmasını ve kilisede onlara öğretiliş vermesini destekleyen bazı argümanları irdeledik.

Sonuç olarak, edebi bağlamı da dikkate aldığımızda, Kutsal Kitap teolojisiyle birlikte gramer ve söz-dizimiyle uyumlu olarak, bu bölümlere dair yorumumuz, kilisede vaaz hizmeti ve yönetimi konusunda erkek önderliğini onayladıkları yönündedir.

Aynı zamanda, bilhassa kadınların hizmetlerinin teşvik edilmesi ve saygı gösterilmesi gerektiği konusundaki bazı noktaların kiliselerimizde anlaşılmasının ve uygulanmasının önemine inanıyoruz. Sonunda erkek olsun kadın olsun, Mesih uğruna yaptıklarımız aslında Mesih'teki kimliğimiz karşısında sönük kalır (Luk. 10:20). **e**

Sonnotlar

- ¹ “Davamızı Dürüstçe Görelim: Hatalı Argümanlardan Kaçmanın Yolları”, *e-manet*, sayı 58 (Nisan-Haziran 2020), s. 14-18.
- ² “The Biblical Basis for Women’s Service in the Church”, CBEInternational < http://www2.cbeinternational.org/CBE_InfoPack/pdf_files/wright_biblical_basis.pdf > (08.06.2020 tarihinde erişildi).
- ³ “Women Seminary Professors: A Response to John Piper”, *Patheos* < <https://www.patheos.com/blogs/euangelion/2018/01/women-seminary-professors-response-john-piper/> > (06.06.2020 tarihinde erişildi).
- ⁴ “About that Verb – AUTHENTEIO in 1 Tim. 2”, *Patheos* < <https://www.patheos.com/blogs/bibleandculture/2018/05/12/about-that-verb-authenteio-in-1-tim-2/> > (06.06.2020 tarihinde erişildi).
- ⁵ “Women as Church leaders: An egalitarian view on women preaching and pastoring”, *Christianpost* < <https://www.christianpost.com/news/women-as-church-leaders-an-egalitarian-view-on-women-preaching-and-pastoring.html> > (06.08.2020 tarihinde erişildi).
- ⁶ Kathy Keller, *Jesus, Justice and Gender Roles* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan 2012), s. 18, 19.
- ⁷ “Interview with Andreas J. Köstenberger on 1 Timothy 2:12”, *The Gospel Coalition* < <https://www.thegospelcoalition.org/blogs/justin-taylor/interview-with-andreas-j-kstenberger-on/> > (05.06.2020 tarihinde erişildi).
- ⁸ “Should Women Preach in our Churches?”, *The Gospel Coalition* < <https://www.thegospelcoalition.org/blogs/kevin-devyoung/women-preach-churches/> > (05.06.2020 tarihinde erişildi).

Kutsal Kitap'ta Ondalık

✦ İsmail Kulakçioğlu

Bu makale yayına hazırlanan Kutsal Kitap'ta Ondalık kitabından özetlendi.

Ondalık vermek sadece Türkiye gibi kiliselerinin yeni başladığı ülkelerde değil, köklü kilise geleneklerine sahip ülkelerde de teşvik edilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika'da ondalık vermek konusunda yapılan araştırmalar, düzenli ondalık veren kesimin yaşlı Hristiyanlardan oluştuğunu, yeni kuşak genç Hristiyanların ise ondalık verme alışkanlığını kazanmakta güçlük çektiğini gösteriyor.¹ Avrupa ülkelerinde ise sadece ondalıkta değil, kiliseye katılımı ciddi kayıplar vardır. Doğal olarak kiliseye katılımın azalması tek başına ondalık vermemeye bağlanamaz; ancak dolaylı etkisi tahmin edilende de büyüktür. Eski Antlaşma metinlerinde ondalık verilmediğinde Levililer'in ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda kaldığını, bu nedenle tapınma ve Yasa'yı öğretme sorumluluklarını yerine getiremediklerini, Tanrı halkının da putperestliğe döndüğünü anlıyoruz (Neh. 13:10).

"Bizi ondalık vermektен alıkoyan ... 'sorunun ruhsal' olduğu şeklinde tek başlıkta toplanabilir."

"Vermek" ondalıktan daha büyük bir kavramdır; aynı zamanda bir iman ve itaat eylemidir. Kurtuluşumuzdan nasıl eminsek, verme eyleminin adına ister ondalık ister sunu ister bağış ister armağan diyelim, Tanrı'nın da bizi bereketleyeceğinden emin olabiliriz. Çünkü Tanrı

ondalığı bizlerden talep ederken bizleri daha da bereketleyeceğini *istisnasız* söylemiştir. Malaki 3:10 ayetinde geçen, "Göreceksiniz ki, göklerin kapaklarını size açacağım, üzerinize dolup taşan bereket yağdıracağım" vaadi, İbrahim peygamberin aldığı, "Seni kutsayanları kutsayacak, seni lanetleyeni lanetleyeceğim. Yeryüzündeki bütün halklar senin aracılığınla kutsanacak" (Yar. 12:3) vaadinden daha küçük bir vaat değildir!

Öyleyse bizi ondalık vermektен alıkoyan nedir? Bu soruya, "maddi yetersizlik", "alışkanlığımızın olmaması", "kilisenin işlevine ve hizmetlerine duyarsızlık" gibi birden fazla cevap verilebilir ama tüm cevaplar "sorunun ruhsal" olduğu şeklinde tek başlıkta toplanabilir. Bu makalede ondalık vermemek yalan söylemek, iftira atmak, zina yapmak gibi ruhsal bir problem olarak ele alınmış ve çözüm yolu olarak da ondalık verilmesi önerilmiştir.

Eski Antlaşma'da Ondalık

Kutsal Kitap'ta "ondalık" terim olarak ilk kez Yaratılış 14:20 ayetinde geçiyor. İbrahim peygamber, Kral Kâhin Melkisedek'e ondalık verdi. Torunu Yakup da alacağı bereketin karşılığında Tanrı'ya ondalık vermeyi vaat etti. İbrahim peygamber ile torunu Yakup'un yaşadıkları dönemde dünya kralları kendilerine bağımlı olanların ürettiklerinden, ganimetlerden pay almaktaydılar. İbrahim peygamberin ve Yakup'un %10 payı Rab'be sunarken bu oranı neye göre belirledikleri net değilse de, ondalık o dönemde kabul edilmiş bir sistem gibi görünmektedir. 1. Samuel 8. bölüm bu görüşü destekler niteliktedir. Tanrı halkı

kendilerine bir kral istediklerinde Rab, Samuel aracılığıyla tahıllarının, üzümünün, sürülerinin ondalığını seçtikleri kralın alacağını söyler (1Sa. 8:15,17).

Ondalık anlaşılır şekliyle Yasa'da tanımlanmıştır. Asıl amacı dünya krallarına pay veren halkın, RAB'be ondalık verdikçe O'nun üstün güç oluşunu, her şeyin O'na ait olduğunu anımsamaları, aldıkları hizmet için sorumluluk taşımalarıdır. RAB'bin görkemini gösterdiği, halkıyla bir araya geldiği Buluşma Çadırı'nda hizmetlerin devamlılığının sağlanması için Levililer ile kahinlerin ihtiyaçlarının karşılanması bu amaca hizmet ettiğini söyleyebiliriz.

Eski Antlaşma metinlerinde farklı bağlamlarda ondalığın sadece Levililer ile kahinlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmadığı görülmektedir, yani kapsamı daha geniştir. Yasa'da ondalık bağlılık, yetki tanıma, onurlandırma ve minnettarlık (Yar. 14:18-20); adama (Yar. 28:20-22); Rab için kutsal (Lev. 27:30); hizmet edenlerin ihtiyacını karşılamak (Say. 18:29, 32); Levililer'i yüz üstü bırakmamak (Yas. 14:27); garip, öksüz, dullara vermek (Yas. 14:22-29); adanmak (2Ta. 31:2-10) ve tapınma eylemi (Yas. 12:4-6) bağlamlarında geçer. Levililer ile kahinlerin ihtiyaçlarının karşılanması, ondalığın önemli işlevleri arasında öncelik taşıdığını söyleyebiliriz.

Yeni Antlaşma'da Ondalık

Yasa'da tanımlanmış ondalığın aynı biçimde Yeni Antlaşma'da geçmemesi, günümüzde değişik yaklaşımlara yol açmıştır. Bunun nedenlerini aşağıda açıklamaya çalışacağım. Yalnız şimdiden Eski Antlaşma ile Yeni Antlaşma'da "verme" konusundaki koşutluğa dikkatinizi çekmek istiyorum. Ayrıca İsa Mesih'in ve elçilerin sözlerine, onların verme eylemlerine baktığımızda, iki dönem arasındaki koşutluk belirgindir. Bu önemlidir ve biz de Yeni Antlaşma döneminde maddesel bereketlerimizi, en azından bunların ondalığını, Rab'be sunmayı esas almalıyız.

"Biz de Yeni Antlaşma döneminde maddesel bereketlerimizi, en azından bunların ondalığını, Rab'be sunmayı esas almalıyız."

Yeni Antlaşma'da ondalık neden geçmiyor?

- Eski Antlaşma döneminde ondalık tapınağa getirilirdi. İlk imanlılar havraları kullandıklarından dolayı imanlıların maddesel bereketlerini *ondalık* adıyla toplaması geleneksel, radikal Yahudiler ile aralarında büyük tartışmalar başlatabilirdi. Elçilerin İşleri 21:20-26'da Pavlus'un Yasa'ya uygun davranışlarda bulunarak, Yasa'ya karşı olmadığını göstermek istemesi, imanlılar ile Yahudiler arasındaki ilişkinin duyarlılığını anlamamız için iyi bir örnektir.
- İsa Mesih maddesel bereketlerin Rab'be adanması konusunda açık buyruk vermediğinden, elçilerin *ondalık* adı altında maddi bereketlerden pay istemeleri gerekmedi. Ondalık sözcüğü yerine "sunu, bağış, armağan, cömertçe vermek" sözcüklerini kullandılar.
- Ondalık* o dönemde tanımlanmış, bilinen bir sistem olduğundan, halk ondalık vermeyi çocukluğundan başlayarak Yasa eğitimi altında öğrendiğinden sorumluluğunu biliyordu.

Günümüzde de birçok kilisede *ondalık* sözcüğünün kullanılması, ondalığın sözcük olarak bile ne denli gelenekselleşmiş, yerleşmiş olduğunu gösterir.

- d) Rab'bin Yasa'yı Ruh aracılığıyla yüreklerimize yazmak istemesi yazılı yasa gerektirmedi. Maddesel bereketlerimizden Tanrı'ya cömertçe sunmamızı söyleyen iki önemli tanık vardır: Kutsal Kitap ve Kutsal Ruh. Hem Eski Antlaşma'da hem biz de Yeni Antlaşma döneminde maddesel bereketlerimizi, en azından bunların ondallığını, Rab'be sunmayı esas almalıyız.'da geçen aşağıdaki ayetler, bizlere yasalar konusunda Tanrı'nın yüreğini açıklar:

O günlerden sonra İsrail halkıyla yapacağım antlaşma şudur diyor Rab, yasalarımı zihinlerine işleyeceğim, yüreklerine yazacağım. Ben onların Tanrısı olacağım, onlar da benim halkım olacak (Yer. 31:33; İbr. 8:10).

Sonuçta, Yeni Antlaşma'da ondalık konusunda Rab özgür insanların kendi amaçlarını anlamasını ve bunları yürekten uygulamasını ister. Bu nedenle içtenlikle, sevinçle, cömertçe vermek teşvik edilir (2Ko. 8. ve 9. bölümler). **e**

Sonnotlar

¹ R. Justice, 2020. Seminer notları.

06.04.2000

Telif Hakları © Gospel Communications International, Inc - www.reverendfun.com

İznik-İstanbul İman Bildirgesi Ekseninden İsa Mesih'in Tanrısal Oğulluğu

▼ *Murat Bağır*

Dördüncü yüzyıla kadar Hristiyanlar, Roma İmparatorluğu'nun her tarafında eziyete uğruyorlardı. Dördüncü yüzyılda Konstantin'in imparator olmasından sonra bu durum değişti. Konstantin yayınladığı Milano Fermanı (313) ile Hristiyanlara tolerans gösterilmesini resmi olarak onayladı. Daha sonra yayınlanan bildirgeler ile Hristiyanlığa yönelik tolerans gelişti, hatta Kilise desteklendi. Bu yeni durumun ilk sonuçlarından biri Hristiyanların teolojik meselelere daha odaklanması oldu. Dördüncü yüzyılın en büyük teolojik meselesi İsa Mesih'in tanrısal kimliği konusu oldu. Neredeyse bütün dördüncü yüzyıl boyunca bu mesele Hristiyanlar arasında tartışıldı. İsa Mesih'in tanrısal kimliği gerçeği, Sabelliusçuluk (Modalizm) ve Ariusçuluk teolojik yaklaşımları tarafından saldırı altındaydı. Fakat bu saldırılar, Hristiyanları doğru öğretiyi savunmaya yönlendirdi ve dördüncü yüzyılda büyük Hristiyan Babalarının ortaya çıkmasına neden oldu. Athanasius ve Kapadokya Babaları bunların arasındadır.

“Dördüncü yüzyılın en büyük teolojik meselesi İsa Mesih'in tanrısal kimliği konusu oldu.”

Sabelliusçuluk (Modalizm) Baba'yı, Oğul'u ve Kutsal Ruh'u, Tanrı'nın üç modu olarak görüyordu. Yani Tanrı bazen Baba'ydı, bazen Oğul'du, bazen de Kutsal Ruh'tu, fakat aynı anda bunların üçü değildi. Yani Modalizm Üçlülük'ü reddediyordu. Bu da İsa Mesih'in çarmıhta insanların günahlarını yüklediği gerçeğini bulandırıyor, çünkü çarmıhta bunu yapanın Baba olduğu imasını ortaya atıyordu.¹

Ariusçuluk ismini İskenderiye Kilisesinde ihtiyar olarak hizmet etmiş Arius'tan alır. Arius İsa Mesih'in tanrılığı konusunda İskenderiye Kilisesi piskoposu İskender ile çatışmaya girmişti. Ariusçuların öğretişleri çekişme konusu oldu. Ariusçulara göre Oğul Baba ile aynı özden değildi. Oğul'un bir başlangıcı vardı ve Tanrı tarafından yoktan yaratılmıştı. Oğul, bütün yaratılışın ilk oğluydu. Bütün diğer yaratılanlar O'nun aracılığıyla yaratılmasına rağmen, kendisi Baba tarafından yaratıldığından bir yaratıktı ve Tanrı değildi.²

Roma İmparatoru Konstantin için imparatorluğun bütünlüğü önemliydi ve Hristiyanlığın bu bütünlük için önemli olduğunu düşünüyordu. Bununla birlikte Ariusçuların ortaya çıkardığı bu çekişme gittikçe büyüyordu, imparatorluğun bütünlüğünü tehlikeye düşürebilirdi. Konstantin bu duruma müdahale etti ve piskoposların toplanıp bu meseleyi çözüme kavuşturmalarını istedi. Bunun için İznik şehrinde bir konsey topladı. 325 yılında toplanan bu konsey Hristiyanların ilk evrensel konseyi olarak kabul edilir. Üç yüzü aşkın piskopos katılmıştır.³

Konsey ilk İznik İman Açıklaması'nı yazdı ve bu iman açıklaması iki piskopos dışında katılan bütün piskoposlar tarafından imzalandı. Bu açıklamada İsa Mesih'in tanrılığı hakkında şunlar söylenir:

... ve tek Rab İsa Mesih'e, Tanrı Oğlu'na, Baba'dan doğmuş, Baba'nın özünden tek doğan (monogenes), Tanrı'dan Tanrı, ışıktan ışık, gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı, doğmuş ama yaratılmamış, Baba'yla aynı özden [homoousios], ... inanıyoruz.⁴

İnanç açıklamasının sonuna bir aforoz eklenmişti:

Ama, O'nun [Tanrı Oğlu'nun] var olmadığı [bir zaman] da vardı, O doğurulmadan önce yoktu, yoktan var olundu diyenler veya Tanrı Oğlu'nun farklı bir hipostasisten veya maddeden olduğunu, yaratıldığını, başkalaşım ve değişime maruz kaldığını ileri sürenler; bunları Katolik Kilise aforoz eder.⁵

Bu ilk İznik İman Açıklaması'nda Arius'un teolojisini kalbinden vuran bazı önemli ifadeler var. Birincisi, İsa Mesih'in Baba'dan "doğduğunu" ifade ediyor ve bunu "tek doğan" olarak tanımlıyor ki bu da İsa Mesih'in "Baba'nın özünden" olduğu anlamına geliyor. Dolayısıyla İznik İman Açıklaması Oğul'un, Baba ile aynı doğaya sahip olduğunu ifade ediyor. Halbuki Arius, Oğul'un sadece Baba'nın iradesiyle ve yoktan yaratıldığını, bu nedenle Baba'nın doğasına sahip veya paydaş olmadığını iddia etmişti. İkinci olarak, bu İman Açıklaması, Oğul'un "Tanrı'dan Tanrı", "Işıktan Işık" olduğunu onaylamakla birlikte "Gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı" olarak kuvvetle ifade ediyor. Bunun amacı, Oğul'un Baba'dan daha aşağı bir Tanrı veya

"Baba'nın tanrılığı nasıl görülüyorsa, Oğul'un tanrılığı da aynı şekilde düşünülmelidir."

bir çeşit ikinci derece tanrısal bir varlık olduğu girişimlerini sonuçsuz bırakmaktır. Tersine, Baba'nın tanrılığı nasıl görülüyorsa, Oğul'un tanrılığı da aynı şekilde düşünülmelidir. Üçüncü nokta, Oğul'un "doğan, yaratılmamış" olduğu ifadesidir. Oğul Baba'dan doğar, Baba tarafından yaratılmamıştır. Baba'nın özündendir, içseldir. Baba'nın iradesinin

sonucu oluşan dışsal bir ürün değildir. Dördüncü ifade ise, Oğul, Baba ile aynı özündür (homoousios).⁶ Homoousios kelimesi Oğul'un tanrılığını net ifade etmek için bildirgeye konmuştur.⁷ Homoousios kelimesi Grekçe bir kelime olup iki kelimenin birleşmesiyle oluşmuştur: homo (aynı) ve ousios (öz/varlık) kelimeleri birlikte "aynı öz" anlamına gelir. Oğul'un Baba ile ilişkisini tanımlar.⁸

Konseyden sonra Ariusçu piskoposlar ve Arius sempatizanları Grekçe ousia'nın "bireysel varlık", yani bir "kişi" (şahıs) anlamına da geleceği, bu nedenle Baba ile Oğul arasındaki ilişkiyi homoousios olarak tanımlamanın onların her açıdan aynı olduğu yorumunu çıkartabileceği, bunun da aynı kişinin iki kılığı (dış görünüşü) olarak düşünülebileceği noktasına dikkat çektiler. Bu Modalizm (Sabelliusçuluk) anlamına geliyordu. Halbuki ousia kelimesinin daha yaygın anlamı "öz/doğa"dır ve bildirgede bu anlamda kullanılmıştır. Tüm bunların sonucunda, konsey sona erdiği halde mesele tam olarak çözülmemiş kaldı. Konsey, açık biçimde Ariusçuluğu kınadı ama başka bir sapkınlık olan Sabelliusçuluğa kapıyı açık bıraktı.⁹

Sabelliusçular, konseyden çıkan homoousios kelimesinin Baba ile Oğul'u çok yakın olarak tanımladığını ve onların (Baba ile Oğul'un) aynı kimlik veya kişi sayılabileceğini beyan ettiler. Onların (Baba ile Oğul'un) tek farkının görünüşte olduğunu söylediler. Dolayısıyla konsey, Baba ile Oğul arasındaki farklılığı açıklamakta başarısız oldu.¹⁰

Bu nedenle, İznik Konseyi'nde Ariusçuluğun kınanmasına rağmen, Sabelliusçuluğa açık kapı bırakılması Ariusçuların işine geldi. Bu durumu kullanarak ve imparatorun da destek alarak

tekrar etkin olmaya başladılar. Tamamen kınanmaları ancak bir sonraki konseyde, İstanbul Konseyi'nde (381) oldu. O zamana kadar çekişme artarak devam etti.¹¹

Athanasius ve Kapadokyalı Babaların İstanbul Konseyi'nde bu iki sapkınlığın kınanmasına katkısı çok büyük olmuştur; özellikle Üçlülük'ün birbirleriyle ilişkilerini tanımlama konusundaki çalışmalarıyla. Kapadokyalı Babalar, Athanasius'un çalışmalarını daha da geliştirerek Üçlülük'i bir formüle ulaştırmışlardır. Onların çözümleri basitçe *ousia* ile *hypostasis* terimleri arasındaki farklılığa dayanıyordu. Felsefi dilde bu iki kelime eş anlamlı kullanılıyordu. Hem "bireysel bir kimlik" anlamına geliyor hem de bir "türün paydaş olduğu ortak öz/doğa" anlamında kullanılıyordu. Kapadokyalı Babalar şöyle bir açıklama yaptılar: Tanrı'da üç *hypostasis* (kişi) ve bir *ousia* (öz) vardır. Diğer bir deyişle üç kişi (*hypostasis*) aynı tanrısal öze paydaştır (*homoousios*).¹² Kapadokyalı Babaların gayretleri İstanbul Konseyi'nde (381) yeni bir İznik İman Açıklaması'nın onaylanmasına imkân verdi. İznik İman Açıklaması'na Kutsal Ruh'u ve Kilise'yi de eklediler. Buna İznik-İstanbul İman Bildirgesi dendi.¹³

*Tek Rab'be, İsa Mesih'e inanıyoruz;
O, Tanrı'nın tek Oğlu'dur,
Ezede Baba'dan doğandır,
Tanrı'dan Tanrı, Işıktan Işıktır,
Gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı'dır,
Doğmuştur, yaratılmamıştır,
Baba'yla aynı Özdedir...¹⁴*

"Bu bildirge neticede Hristiyanlık'ın evrensel iman ifadesi oldu ve Hristiyanlık'ın birçok mezhebince bugüne kadar kabul edilemedi."

Bu bildirge neticede Hristiyanlık'ın evrensel iman ifadesi oldu ve Hristiyanlık'ın birçok mezhebince bugüne kadar kabul edilemedi.¹⁵ Bu iki iman açıklamasına İsa Mesih'in Tanrı Oğulluğu

açısından baktığımızda, hemen hemen aynı olmasına rağmen, ikincisine "ezeli" kelimesinin eklendiğini görüyoruz. Diğer ekleme, Oğul'un önüne eklenen "tek" kelimesi olmuştur.

İznik-İstanbul İman Bildirgesi'nin İsa Mesih'in tanrısal Oğulluğu ile ilgili beyanlarıyla ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

Bu iman bildirgesinde Mesih *monogenes* olarak tanımlanır. Grekçe *monogenes*, iki kelimedenden oluşan birleşik bir kelimedir, sıfattır. *Mono* "sadece", "tek" anlamındadır ve *genes* "tür", "aile", "yavru" anlamlarına gelir. Birkaç istisna hariç kullanımda 'tek oğul' veya 'tek kız çocuk' olarak anlaşılır. Oğul için kullanıldığında "türünün tek örneği" anlamına gelemez, çünkü ebeveynler de aynı türdedir. Oğul için kullanımdaki anlamı, ebeveynlerin tek yavrusu anlamına gelebilir; türünün tek var olan kişisi anlamında olamaz.¹⁶

Bildirgede *monogenes*, O'nun Baba'dan tek doğan Oğul ve Baba ile bir öze/doğaya sahip olarak eşsizliğini göstermek için söylenmiştir. Tanrı Oğul'unun diğer tüm yaratılıştan farklılığını ima eder. O doğandır, yaratılmamıştır ve Baba ile aynı öze sahiptir. Baba'dan doğan tek Oğul'dur. Halbuki, Ariusçular için, Oğul'un eşsizliği Tanrı tarafından direkt yaratılan tek varlık olmasıdır. Yine Ariusçulara göre diğer yaratılan tüm varlıklar Oğul aracılığıyla yaratılmıştır. İsa Mesih'in *monogenes* olarak çağrılmasının diğer nedeni de bu Oğulluk tarzının sadece ona ait olmasıdır ve başka biriyle bunu paylaşmaz.¹⁷

Kapadokyalı Babalar, Baba'yı Oğul'un "kaynağı/kökünü" (*arche*) ve "nedeni" (*aitia*) olarak düşündüler. Fakat bunun Oğul'un tanrısal doğasında herhangi bir eksikliğe işaret etmediğini söylediler. Baba'nın kökeni, Baba ve Oğul tarafından paylaşılan tanrısal doğanın ortaklığını ifade eder.¹⁸ Ateş, ışığın nedenidir, başka bir örnekle güneş ışığının nedenidir. Fakat bu iki örnekte de ışık neden olanından ayrıştırılmaz. Aynı şekilde Oğul da Baba ile aynı doğaya

sahiptir. Baba'nın doğasının sahip olduğu niteliklerin aynısı Oğul'un doğasının nitelikleri için de aynen geçerlidir.¹⁹

Kapadokyalı Baba Büyük Basil, Oğul'un ezeliğinin ve tanrılığının Kutsal Yazılar tarafından şu şekilde işaret edildiğini ifade eder: dünyaya gelen ışıık (Yu. 1:19), görünmez Tanrı'nın görünümü (Kol. 1:15), Tanrı yüceliğinin parıltısı (İbr. 1:13), Tanrı'nın bilgeliği ve doğruluğu (1Ko. 1:24-30). Tanrı hiçbir zaman imgesi, parıltısı, bilgeliği ve doğruluğu olmadan olmaz. Eğer Baba Tanrı sonsuz ise Oğul da sonsuzdur. Eğer Oğul ezeli doğan ise, Baba ile aynı özendir. Işıığın Güneş'ten parlaması gibi, Oğul da Baba ile birlikte vardır. Oğul'un nedeni Baba'dadır ama Oğul'un var olması Baba ile senkronizedir (eş zamanlıdır), daha sonra olan bir toplam, ilave değildir.²⁰ Güneş'in ışınları Güneş'in kendisi kadar eskidir. Güneş ışını üretmesine rağmen Güneş ışınının olmadığı bir Güneş hiçbir zaman var olmadı. Dolayısıyla benzer şekilde Baba ezelde Oğul'u üretir/doğurur ve Oğul Baba'dan ezelde doğar/üzer.²¹

"Tanrı'dan Tanrı", "Işıktan ışık", "gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı" ifadelerinin bildirgeye eklenmesinin amacı açıkça Arius'un iddiasını çürütmektir. Ariusçulara göre, Oğul'un doğması belli bir zaman içinde olan, yani başlangıcı olan ve yoktan var edilen bir yaratılmadır, bu nedenle Oğul Baba'nın doğasından farklı bir doğaya sahiptir. İşte bu yüzden bu açıklamanın bildirgede olması ve "-den", "-dan" ifadeleri Oğul'un doğasında Baba'nın doğasından bir eksiklik olduğu düşüncesini bertaraf etmek içindir.²²

Baba kimseden değildir, kendiliğinden var olandır ama bununla birlikte Oğul'u üretir. Baba ezelde Baba olarak var olduğundan, Oğul da ezelden Oğul olarak vardır. Oğul her zaman Baba ile birlikte düşünülmelidir. Baba olmaksızın Oğul olmaz. Aynı şekilde Oğul olmaksızın Baba olmaz. Tanrı'yı Baba ve Oğul olarak isimlendirmek ezeli üretken etkinliğe işaret eder. Oğul'un ezeli üremesi (doğması) içsel bir etkinliktir. Tanrı'nın doğasının dışında olan varlıkların yaratılması gibi değildir.²³

*"Baba Tanrı olduğundan,
Oğul da Tanrı olmak
zorundadır."*

Yaratılan her şey Tanrı iradesi ile yaratılmıştır, fakat Oğul ezeli doğandır ve iradenin etkinliği değildir. Oğul doğası gereği Oğul'dur.²⁴

Baba Tanrı olduğundan, Oğul da Tanrı olmak zorundadır. Aksi halde Baba, Baba olmakla değişmiş olur. Oğul'un var olmadığı bir zaman var ise Baba'nın da Baba olmadığı bir zaman var demektir. Oğul'un olmadığı bir zaman var olduğunu söylemekle aslında Işıığın ışınısız/parıltısız olduğunu, yani kaynağın kıraç ve kuru olduğunu söylemiş oluruz. Eğer Oğul, Baba'nın görünümü ve parıltıysa, ezelde Baba'nın parıltısı ve görünümü olarak vardır.²⁵

Homoousios (özde birlik) konusuna gelince, sadece bir tanrısal öz/doğa vardır ve üç kişi (Baba, Oğul, Ruh) bu aynı tanrısal öze/doğaya paydaştır. Her bir kişi Tanrı'dır. *Ousia*'nın yaygın anlamı "öz" veya "doğa"dır. Bu yüzden üç kişi de tanrısallığın aynı niteliklerine sahiptir. Örneğin, Baba sonsuzsa Oğul da sonsuzdur. Oğul her şeye gücü yeterse, Baba da her şeye gücü yetendir.²⁶

Sonuç olarak, İznik-İstanbul İman Bildirgesi, İsa Mesih'in Baba'dan ezelde ve tek doğan ve Baba ile aynı öze paydaş olan Oğul Tanrı olduğunu beyan etmektedir. **E**

Sonnotlar

- ¹ Roger Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, Illinois: IVP, 1999), s. 153
- ² Justo Gonzalez, *A History of Christian Thought 1* (Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 1970), s. 262
- ³ Gonzalez, *A History of Christian Thought 1*, s. 265-266.
- ⁴ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 155.
- ⁵ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 156.
- ⁶ John Behr, *The Nicene Faith Part 1* (Crestwood, New York: St Vladimir's Press, 2004), s. 155.
- ⁷ Gonzalez, *A History of Christian Thought 1*, s. 267.
- ⁸ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 154.
- ⁹ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 156.
- ¹⁰ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 163.
- ¹¹ Gonzalez, *A History of Christian Thought 1*, s. 271.
- ¹² Gonzalez, *A History of Christian Thought 1*, s. 287.
- ¹³ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 195.
- ¹⁴ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 195.
- ¹⁵ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 139.
- ¹⁶ Michael Marlowe, "The Only Begotten Son (ὁ μονογενὴς υἱός)", *bible-researcher.com*, < <http://www.bible-researcher.com/only-begotten.html> > (18.05.2020 tarihinde erişildi).
- ¹⁷ Kevin Giles, *The Eternal Generation of the Son* (Downers Grove, Illinois: IVP Academic, 2012), Kindle basımı, Kindle loc. 1509-1542.
- ¹⁸ Giles, *The Eternal Generation of the Son*, Kindle loc. 1474.
- ¹⁹ Giles, *The Eternal Generation of the Son*, Kindle loc. 1478.
- ²⁰ Giles, *The Eternal Generation of the Son*, Kindle loc. 1394.
- ²¹ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 173-196.
- ²² Giles, *The Eternal Generation of the Son*, Kindle loc. 1547-1552.
- ²³ Giles, *The Eternal Generation of the Son*, Kindle loc. 1426-1441.
- ²⁴ Giles, *The Eternal Generation of the Son*, Kindle loc. 1441.
- ²⁵ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 168-172.
- ²⁶ Olson, *The Story of Christian Theology*, s. 156.

"Kutsal Yazılar'ın anlaşılabilirliği, anlamadaki güçlüklerin Kutsal Kitap'ın muğlak noktaları kadar bozulmuş 'öznellikten'– algı kapalılığından, kişisel ilgiden, entelektüel seçicilikten – kaynaklandığına dikkatimizi çeker."

Daniel J. Trier

Introducing Evangelical Theology (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2019), s. 314.

Danışman ve Danışmanlık

(2. Bölüm)

▼ Gary Collins

☞ İbrahim Elbeyli

Bu makale, yakında elektronik kitabı olarak yayımlanacak Gary Collins'in Hristiyan Danışmanlığı: Kapsamlı Bir Kılavuz adlı kitabından bir alıntıdır. Haberci Yayıncılık'ın izniyle kullanılmıştır (habercikitaplar.com).

Danışmanın Motivasyonu

Neden danışmanlık yapmak istiyorsunuz?¹ Kendi motivasyonlarımızı değerlendirmek her zaman zordur. Özellikle de danışmanlığı bir meslek olarak neden seçtiğimizi düşünürken, bu belki daha da geçerli olacaktır. İnsanlara yardımcı olmak için içten bir istek duymak, bir danışman olmak için geçerli bir sebeptir. Danışmanlığınızın başkalarının üzerinde gerçekten olumlu bir etkisi olduğunun tarafsız bir şekilde görülebilmesi, insanların problemleri hakkında konuşmak için kendiliğinden size gelmeleri ya da başkalarına yardımcı olmanın size kişisel bir tatmin sağlaması da geçerli sebepler arasındadır. Ama bazen farkında olunmayan fakat sizi danışmanlığa doğru çeken başka durumlar da olabilir. Bunlardan bazıları, daha iyi danışmanlık yapabilmemiz için size yardımcı olmak yerine, danışmanlığınızın etkisini azaltabilirler.

Eğer başlıca kendi ihtiyaçlarınızı karşılamak için danışmanlık yapıyorsanız, danışmanlarınıza yardımcı olma ihtimaliniz daha düşük olur. Şunlar üzerinde düşünmekte fayda var:

1. İnsani İlişki İhtiyacı

Herkesin yakınlığa ve en azından iki üç insanla yakın bir ilişkiye ihtiyacı vardır. Bazı danışmanlar için danışmanlar, en azından bir süreliğine en yakın arkadaşları olacaktır. Ama diyelim ki danışmanın, danışmanlarının dışında yakın arkadaşı yok. Böyle durumlarda danışmanın yakın ilişki ihtiyacı, onun tarafsızlığını gölgeler ve yardımcı olma çabalarına zarar verebilir. Eğer danışmanlık sürecini uzatmak için, seanslar arasında danışanı aramak için ya da sosyal bir amaçla bir araya gelmek için fırsatlar arıyorsanız, bu ilişki danışana yardım ettiği kadar (belki ondan daha fazla) sizin yakınlık ihtiyaçlarınızı karşılıyordu. Bu noktada danışman-danışan etkileşimi, etkili bir destek ilişkisi olmaktan çıkar. Eğer profesyonel bir danışmansanız, böyle bir sınırı aşmak etik dışıdır ve resmi danışmanlığın sonlandırılmasını gerektirir. Çoğu zaman, kişiyi bir başka danışmana yönlendirmek, bu durumda iki taraf için de en iyi çözüm olacaktır. Arkadaşlarınıza yardım etmek kötü bir şey değil ama arkadaşlar her zaman en iyi danışmanlar olmayabilirler ve danışmanlıktan doğan arkadaşlıklardan, en azından danışmanlık bitene kadar kaçınmak gerekir.

2. Kontrol İhtiyacı

Otoriter danışmanlar başkalarını "düzeltmekten", akıl vermekten (böyle bir talep olmasa bile) ve "problem çözücü" rolünü oynamaktan hoşlanırlar. Bazı bağımlı karakterli danışanlar bunu isteyebilir, ama sonunda çoğu insan bu kontrolcü danışmanlara karşı koyar ya da sitem biriktirir. Çünkü onlara yukarıdan baktıklarını ve gerçekten yardımcı olmadıklarını fark ederler.

Danışanlara ne yapmaları gerektiği söylendiği zaman, Hristiyan danışmanın kendi düşüncesini Tanrı'nın isteğiyle karıştırabilirler. Bazıları aldıkları tavsiyeye uymadıkları zaman suçluluk ve yetersizlik duyguları yaşayabilirler. Danışan, danışmanın yardımı olmadan kendi başına karar veremezse ruhsal ya da duygusal açılardan büyüyemez. Danışman ve danışan bir takım olarak birlikte çalışmalı, danışman tıpkı bir öğretmen/koç gibi sonunda oyun alanından çekilmeyi amaçlamalıdır.

3. Kurtarma İhtiyacı

Kurtarıcı karakterinin çoğu zaman gerçek bir yardımcı olma isteği vardır. Ama bu karakterdeki danışmanlar, "sen bununla başa çıkamazsın, çekil, senin için ben yapayım" şeklinde bir tavır göstererek, danışanın sorumluluğunu ondan alırlar. Bu, danışanı bir süre memnun etse de, kalıcı olarak yardımcı olduğu pek görülmez. Kurtarma tekniği başarıya ulaşmadığında (ki genelde ulaşmaz), danışman reddedilmiş, takdir edilmemiş, beceriksiz, bazen suçlu, incinmiş ve büyük bir hüsrana uğramış gibi hisseder.

"Danışman tıpkı bir öğretmen/koç gibi sonunda oyun alanından çekilmeyi amaçlamalıdır."

4. Bilgi İhtiyacı

Danışanlar yaşadıkları problemleri anlatırken, sıklıkla başka koşullarda paylaşılmayan ilginç bilgiler verirler. Bir danışman özellikle cinsel davranışlar ya da başka tür insan davranışlarıyla ilgili çok meraklı olduğu zaman, danışanın ihtiyaçlarından çok kendi danışman ihtiyaçlarını karşılamaya başlamış olur. Bazen bu bilgiler dedikodu konusu yapılabilir ve pek gizli kalmaz. Çok meraklı danışmanlar etik dışı davranışlarda bulunma riskine girebilirler. Danışana pek az yardımcı olurlar ve insanlar sonunda onlardan yardım istemeyi bırakırlar.

5. Takdir Edilme ve Kabul Edilme İhtiyacı

Danışanlar genellikle danışmanlarıyla ilgili olumlu şeyler söylerler; özellikle de danışmanlık süreci iyi gidiyorsa. Bazı danışmanlar (mesela özgüvensiz veya yetersiz hissedenler) takdir görmeye, onaylanmaya ve övgü ifadeleri duymaya açlık duyarlar. Bu "beğenilme ihtiyacı", danışmanın söylediği ya da yaptığı her şeyi etkiler. Çoğu zaman danışmana yardımcı olabilecek esas danışmanlık işlerinin önüne geçtiğinden, onaylanmama veya direnç görme ile sonuçlanabilir.

6. Danışmanın Kendi İyileşme İhtiyacı

Birçoğumuz, insanlara yardımcı olma işimizi etkileyebilecek gizli ihtiyaçlar ve zayıflıklar taşıyoruz. Danışmanlık yüksek okullarının, başkalarına yardımcı olmaya başlamadan önce öğrencilerinden kendileri için danışmanlık almalarını gerektirmesinin bir sebebi budur. Eğer danışman, danışanı kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için kullanıyorsa, danışmanlık seanslarının etkili olması pek beklenemez. Bu ihtiyaçlar danışmanın başkalarını manipüle

etme ihtiyacı, suçluluğunu telafi etme ihtiyacı, bir otorite figürünü hoşnut etme ihtiyacı, cinsel çatışmalarını çözümlenme ihtiyacı, bastırılmış bir düşmanlığı ifade etme ihtiyacı, kendi entelektüel kapasitesini, ruhsal olgunluğunu veya psikolojik sağlığını ispatlama ihtiyacı olabilir. Danışmanları kendi ihtiyaçlarınızı karşılamak veya kendi hayatınızdaki problemleri çözmek için kullanmak etik dışıdır ve haksızlıktır.

Muhtemelen tüm danışmanlar (tecrübeli olanlar da dahil) bazen bu eğilimleri kendilerinde sezeceklerdir. Ama kişisel ihtiyaçların, danışmanlık işimizin sınırlarının dışında halledilmesi önemlidir. İnsanlar danışmanlığa geldikleri zaman kişisel bilgilerini paylaşma ve kendilerini danışmanlarına teslim etme riski alıyorlar. Danışman eğer yardım etme ilişkisini başlıca kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanırsa, bu güveni suiistimal etmiş ve danışmanlığının etkili olması gerektiğini göz ardı etmiş olur.

Danışmanın Hataları

Hayatta garantisi olan pek az şey vardır ama bunlardan biri şudur: bir danışman olarak hatalar yapacaksınız. Sizin kendi yaptığınız hataların bir listesini derlemeniz de pek zaman almaz ama aşağıda, danışmanların (özellikle başlangıçta) yaptıkları en yaygın bazı hata türlerini bulabilirsiniz.

“Danışmanları kendi ihtiyaçlarınızı karşılamak veya kendi hayatınızdaki problemleri çözmek için kullanmak etik dışıdır ve haksızlıktır.”

Danışman, danışmanlıkta bulunmaktan çok sohbet eder.

Sohbet etmek, ortak paylaşımlar içeren dostça bir etkinliktir. Danışmanlık ise problem merkezli ve amaca yönelik bir sobettir ve başlıca bir kişinin, danışanın ihtiyaçlarına odaklıdır. Tüm danışmanlık süreçleri düzenli sohbetler içerir, ama bu sohbetler uzatıldığında veya öncelikli hal aldığıında, danışmanlık da daha az etkili olur. Eğer danışmanlık

amaçlarınız dışında sohbet etme eğilimindeyseniz, danışanın problemlerine yönelmekten sakınıp sakınmadığınızı kontrol edin. Sonra, kendinize bunun sebebini sorun.

Danışman problem çözmeye çok erken girer.

Yoğun ve hedefe odaklı insanlar sabırsız olabilirler. Sabırsız danışanlar cevaplara hemen ulaşmak ve semptomlarından hızlıca kurtulmak isterler. Danışmanlar ise yardımcı etmeye istekli olabilirler ve hemen tavsiyeler veya cevaplar sunmaya başlarlar. Bunun sonucu olarak dinlemeye, meseleleri netleştirmeye ve danışanın anlatmaya çalıştığı şeyler üzerinde derin düşünmeye zaman kalmaz.

Bazen danışmanlar, danışmanlığa daha rahat bir tempoyla başlarlar ama hızlı bir ilerleme göremedikleri zaman teşvikleri kırılabilir ve huzursuzluk duyabilirler. Danışmanların zamanı boşa harcamamaları gerektiği doğrudur; ama aynı zamanda danışmanlığın aceleye getirilemeyeceği de öyledir. Problemlerin gelişmesi genelde uzun bir zaman alır ve onların hızlıca veya sadece danışmanın müdahalesiyle ortadan kaybolmalarını beklemek gerçekçi olmaz. Hızlı değişimler olabilir, ama nadir görülürler. Kararlı ve rahat bir süreç yürütüldüğünde, danışman aceleci kararlar vermeye daha az yatkın olur ve danışan, danışmanın desteğini, kendisini anladığını ve gerçekten kendisiyle ilgilendiğini daha çok

hisseder. Birçok vakada, danışanların eski düşünce ve davranış kalıplarını bırakıp onları yeni ve daha iyi olanlarla değiştirmeleri, zaman alır.

Danışman sorguya çeker.

Çok kısa bir süre içinde çok fazla soruyla karşılaştıklarında, danışanlar genelde yanlış anlaşılmalı hissederler. Ayrıca tıpkı bozuk bir arabayla ilgili sorular sorduktan sonra hemen teşhis koyan bir araba tamircisi gibi, danışmanın da sorgulamasını bitirdikten sonra hemen bir teşhis koyup çözüme geçeceğini düşünebilirler. Bunun yerine daha az, fakat danışanı konuşmaya teşvik eden sorular sormak daha faydalı olur. Danışanın düşüncelerini toparlaması ve konunun daha eksiksiz bir resmini sunabilmesi için, sessiz zamanlara fırsat tanıyın.

Danışman saygısızdır veya yargılar.

Bazı danışmanlar (genelde pek iyi olmayanlar) hızlıca insanları kategorize ederler. Örneğin bir danışanın "dünyasal zevklere düşkün", "dertsiz bir bekâr" ya da "duygusuz bir tip" olduğunu varsayabilirler. İnsanlar böyle kategorilerin birine sıkıştırılırlar ve aceleci değerlendirmeler, erken yüzleştirmeler, yargılayıcı ifadeler veya düşüncesiz ve katı öğütlerle yok sayılıp gönderilirler. Hiç kimse böyle saygısız bir tavırdan hoşlanmaz. Hiç kimse kategorilere sıkıştırılmaktan ve önyargıya maruz kalmaktan hoşlanmaz. Yargılayan ya da sakince, saygılı bir şekilde dinlemeyen danışmanlar, insanlara pek yardımcı olamazlar.

İsa insanları mükemmel bir şekilde anlıyordu. O, bugün de zayıf olduğumuz konularda nasıl hissettiğimizi anlıyor. Problemleri asla küçümsemedi ya da günahı görmezden gelmedi. Ama günahkârları anlıyordu ve kuyudaki kadın gibi öğrenmeye, tövbe etmeye, davranışını değiştirmeye istekli olanlara her zaman nezaket ve saygı gösterdi.

“Yargılayan ya da sakince, saygılı bir şekilde dinlemeyen danışmanlar, insanlara pek yardımcı olamazlar.”

Danışman, duygularını fazla dahil eder.

İlgili olmakla, yardımcı olmaya çalışırken duygularını sürece fazla dahil etmek arasında ince bir çizgi vardır. Özellikle de eğer danışan derin bir şekilde huzursuz ya da karışık hissediyorsa veya danışmanın kendi yaşadığı zorluklara benzer bir problem yaşıyorsa, bu durum ortaya çıkabilir.

Kendi duygularını sürece fazla dahil etmek, danışmanın tarafsızlığını kaybetmesine neden olabilir ve bu da, danışmanlığın daha az etkili olmasına yol açar. Şefkatli insanlar belli bir noktaya kadar duygularını işlerine dahil etmeye engel olamazlar, ama Hristiyan danışman bu yatkınlığa karşı direnebilir çünkü danışmanlığı, randevuların süresi ve sayısı ile net bir şekilde sınırlandırılması gereken profesyonel bir yardım ilişkisi olarak görebilir. Bu sınırlar ve kısıtlamalar, danışmanın yardımcı olabilecek kadar tarafsız kalabilmesini amaçlar.

Danışman mesafeli ve yapmacık görünür.

Bu sizin için geçerli olmayabilir ama danışmanlar bazen her şeyin doğru yapılması gerektiği inancını saplantılı bir şekilde taşırlar. İyi bir danışmanın her zaman söylenebilecek en doğru şeyi söyleyeceğini, tüm yanlışlardan kaçınabildiğini ya da her türlü danışmanlık durumunun

üstesinden gelebilecek bilgiye ve beceriye sahip olduğunu göstereceğini varsayarlar. Böyle danışmanlar genelde kendi zayıflıklarını ya da bilgi eksiklerini kabul etmekte isteksiz olurlar. Profesyonel ve başarılı olabilmek için kendilerini çok zorlarlar ve bu yüzden yapmacık ve soğuk görünürler. Bir danışan, mesafeli ya da "her bakımdan mükemmel" görünen bir danışmanla rahatça ve dürüstçe hayatını paylaşmakta zorlanacak, belki de bunu hiç yapamayacaktır.

Dünya tarihinde mükemmelliğe ulaşmış, hiç yanlış yapmamış ve her zaman en doğru olanı söylemiş tek bir danışman var. Onun yalnızca öğrencileri olan bizler rahatlamalı, hepimizin yanlış yaptığı gerçeğini kabullenmeli, profesyonel rolün arkasına saklanmaya son vermeli, insanlara etkili bir şekilde danışmanlık yapabilmemiz için bize doğru sözleri ve bilgeliği vereceğine güvenmeliyiz.

Danışman savunmacıdır.

Bazen çoğu danışman, danışmanlıkta bulunurken tehdit altında hisseder. Haksız yere eleştirildiğimizde, yardımcı olamadığımızı fark ettiğimizde, suçluluk duyduğumuzda veya bir danışanın bize zarar vermesinden korktuğumuzda, sakince dinleme yeteneğimiz sekteye uğrar.

Böyle tehditler söz konusu olduğunda, kendimize bunun nedenini sormak faydalı olur. Eğer cevabı bilmiyorsak, bu durumu bir arkadaşımızla ya da meslektaşımızla konuşmayı düşünebiliriz. Kendimizi daha çok tanıdıkça ve kabul ettikçe, danışanlar bizim için daha az tehdit oluşturmaya başlarlar.

e

Danışman, eğer burada değindiğimiz hatalardan kaçınmak istiyorsa, dikkatli bir tavır takınmalıdır. Hristiyan yardımcıları olarak bizler, işimizi mümkün olan en iyi şekilde yaparak Tanrı'yı onurlandırırız. Bu yüzden hata yaptığınızda özür dileyin ve hatalarınızı öğrenme fırsatları ve gelişim yolundaki adımlar olarak görün.

Hatalar ve rolle ilgili karışıklıklar, geri döndürülemez felaketler değildirler. Danışanlarla iyi ilişkiler geliştirmek, danışmanlıkta yapılan hatalardan birçoğunun üstünü örter ama bunu, yarım yamalak ve beceriksiz bir danışmanlık yapmak için mazeret olarak kullanmamalısınız. Hata yaptığınızda ya da sağlıklı olmayan danışmanlık rollerine girdiğinizde, özür dileyin ve eğer gerekiyorsa ilişkiyi yeniden düzenleyin. Danışana, değiştirmek istediğiniz şeyleri anlatabilirsiniz; örneğin seans süresinin sınırları konusunda daha kararlı olmak, bir danışan aradığında diğer her şeyi bırakıp ona koşmayı reddetmek, daha sabırlı olmak ya da daha az yönlendirmek gibi. Bu düzenlemeleri yapmak her zaman zor olur çünkü bir hata yapıldığını kabul etmeyi ve verilmiş bir şeyi geri almayı gerektirir. Ama eğer bu düzenlemeler yapılmazsa roller daha da karışabilir ve danışmanlık etkisiz hale gelebilir.

Sonnotlar

¹ Bu, bu kitabın okuyucularının birçoğunun öğrenci oldukları düşünülürse, riskli bir soru olacaktır. Ama danışmanlıkta bulunma gibi bir niyetiniz olmayabilir ve bu kitabı sadece bir ders gereği okuyabilirsiniz. Öyle olsa da bu bölüm yine işinize yarayabilir çünkü motivasyonlarınızı değerlendirir. Bu, her ne yapıyor olursak olalım, hepimiz için faydalı olabilir.

Toplulukta Müjdeleme Kültürü Oluşturmak

▼ *Caleb Gregsen ve Sam Emadi*

☞ *Y.M.*

Her kilise güçlü bir "müjdeleme kültürü" ekip biçmelidir. Programlar etkinliklerdir. Oysa kültür yaşam biçimidir. Programlar gelir geçer. Ama kültür bakidir. Böyle bir kültürü gözlemlemek tanımlamaktan kolaydır. Yine de birkaç tanımlayıcı niteliği bunlardır:

1. Kilise, her üyenin Müjde'yi anladığından ve ifade edebildiğinden emin olmaya gayret eder.
2. Önderler ve kilise üyeleri, Müjde'yi ilişki içinde oldukları kişilerle paylaşmayı düzenli olarak teşvik ederler.
3. Kilise düzenli olarak başkalarının müjdeleme etkinlikleri için dua eder (bireysel ve topluluk olarak).
4. Kilise insanları Müjde'yi çekici bir şekilde duyurmaları için eğitir.
5. Üyeler müjdeleme sohbetleri hakkında konuşmak resmi olmayan bir şekilde bir araya gelirler, birbirlerinden yardım ve teşvik alırlar ve imanlı olmayanlar için birlikte dua ederler.
6. Üyeler imanlı olmayan arkadaşlarıyla bilinçli arkadaşlıklar kurmaya çalışırlar, böylece imanlı olmayanların yaşamında bir etki yaratabilirler.
7. Kilise tüm üyeleriyle ilgilenip kayırmak ve birbirlerini sevmek için çaba sarf eder ki müjde dışarıdakilere görünür hale gelsin (Yu. 13:35).
8. Belirlenmiş müjdeleme programı, bu tür programlar içinde, özellikle imanlılar ile imanlı olmayanlar arasında ilişki kurmak ve bu ilişkileri güçlendirmek için en elverişli görülenidir.

Pastörler Bir Müjdeleme Kültürünü Nasıl Destekleyebilir?

1) Müjdeleyin. (1Ti. 4:12; 1Pe. 5:2-3)

Kendimiz yapmadığımızı başkalarında taklit edemiyoruz. Kendimiz müjdeleme yapmıyorsa, topluluğu yakınlarına müjdeleme yapmaya yönlendirebileceğimizi düşünmememizin hiçbir gerekçesi yoktur.

2) Size destek olması için yanınıza başkalarını da alın.

Nedense günümüzde müjdesel imanlılar sıklıkla müjdelemenin *ancak* kendine ait bir ruhsal disiplin olduğunu ve bu nedenle olabildiğince şahsi ve özel yapılması gerektiğini düşünürler

(Mat. 6:1-6). Oysa Tanrı'nın krallığı için bir şey yapıyorsanız, bunu yalnız yapmamaya özen gösterin. İster öğrenci yetiştirme, ister müjdeleme, isterse de danışmanlık olsun, mümkünse yanınızda kiliseden başka bir imanlıyı alın. Hristiyan gelişimi, tüm doğru kitapları okuma ve tüm doğru vaazları dinlemekle alakalı değildir. İnsanların sadakatini nasıl sürdürüldüğünü *görmeye* ihtiyacı vardır. Bunun gerçekleşmesi için en basit yol, başkalarının yaşamınızı ve hizmetinizi yakından gözlemlemesine davet etmenizdir çağırmanızdır.

Elinizden geldiği kadar, siz müjdeleme yaparken kardeşlere sizi gözlemlemeyi teklif edin ve sonrasında da durumu onlarla değerlendirin. Öğretmek ve öğrenci yetiştirmek için mümkün olan her fırsatı kullanın. Bunu yaparsanız onları hizmette donatmaya yardımcı olmakla kalmaz, hizmeti *paylaşmayı* öğrenmelerine de yardımcı olursunuz.

3) Müjdelemeyi vaaz uygulamasının düzenli bir unsuru haline getirin.

Topluluğu arkadaşlarına ve komşularına müjdelemeleri için asla manipüle etmemeli, suçlamamalı ve güç kullanmamalıyız. Bunun yerine, onlara Rab'bin onlardan Müjde'yi duyurmalarını beklediğini Kutsal Yazılar'dan *öğütlemeli* ve onları bunu yapmak için gerekli olan her şeye zaten sahip olduklarını söyleyerek *teşvik etmeliyiz*. Uygulamalı eğitime ihtiyaç duyarlar mı? Evet, belki de. Ama zaten gerekli ve en önemli olan şeyle donatılmışlardır: Tanrı'nın Ruhu ve Tanrı'nın Sözü'yle.

4) Vaazınızda imanlı olmayanlara Müjde'ye inanmaya davet edin.

Vaaz verirken imanlı olmayanlara da hitap edin. Bu hem imanlı olmayanlar hem de imanlılar için yararlıdır. İmanlılara, Müjde'yi imanlı olmayanlara duyurmalarının aciliyetini anımsatır. Aynı zamanda Müjde'yi ve diğer Hristiyan öğretilerini, kendi varsayımlarından ötürü sizinle aynı fikirde olmayanlara veya çeşitli Hristiyan terimlerini ve deyişlerini yanlış anlayanlara doğrusunun nasıl olduğuna dair örnek sunar.

5) Aynı zamanda müjdeleme yapan üyelerin fark edilmesini sağlayın.

Takdir ettiğimizi taklit ederiz. Müjdeleme kültürü yaratmanın yollarından biri toplulukta sadık bir şekilde müjdeleyen üyeleri öne çıkarmaktır. Örneğin, bir dua hizmeti sırasında, armağanlı bir üyeden müjdeleme hizmetine ona yardımcı olan bir pasajı paylaşmasını rica edin veya genç ve tecrübesiz üyelerinize müjdeleme girişimlerinde belli kişilerden yardım almalarını söyleyin. Amaç sadece toplulukta müjdeleme yapanları takdir etmek değil, öğrenci yetiştirme konusunda başkalarının da onları örnek almaları için dikkati onlara çekmektir.

6) Topluluğu kilisenin müjdeleme ve müjdelemeye bağlı hizmetler için dua etmeye yönlendirin.

Her Hristiyan hayatının bir noktasında Suzan Teyzenin şeytan tırnağı veya arkadaşının arkadaşının grip olan arkadaşı için dua istenen bir dua toplantısına denk gelmiştir. Elbette, Tanrı şeytan tırnağını ve viral enfeksiyonları önemser ama sınırlı dua zamanımızı bu meselelerle doldurmak pek hikmetlice olmayacaktır.

Bunun yerine, toplu dua zamanınızı kilisenin hizmetine ve amacına odaklanarak değerlendirin. Topluluğun dualarında kilisenin amacı konusu hâkim olmasını sağlayarak topluluğa kilisenin bu dünyadaki çağrısının ne olduğunu anımsatın. Eğer dualarımız söz, vaaz, öğrenci yetiştirme, müjdeleme ve misyon hizmetleri üzerine odaklanırsa, topluluğumuz bunların yaşamlarının merkezi olduğunu görmeye başlayacaktır.

7) Dua toplantısını müjdeleme sohbetlerinin gerçekleştiği öykülerle açın.

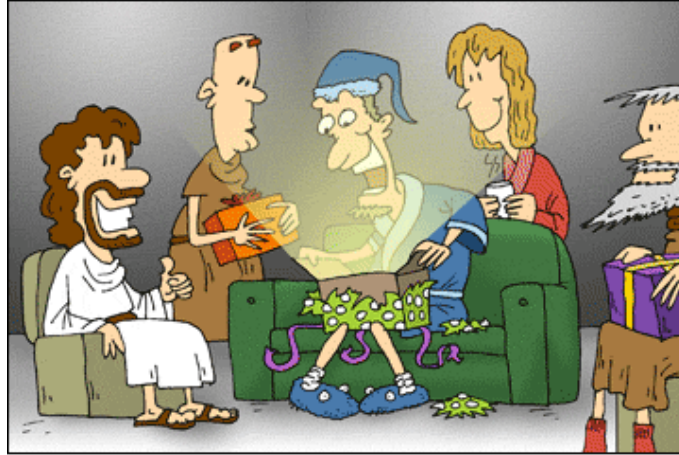
Genel olarak kilisenin müjdeleme gayretleri için dua etmeye ek olarak, toplu dua toplantıları sırasında üyeleri kendi müjdeleme deneyimlerini paylaşmaya teşvik etmeyi düzenli hale getirin, öyle ki kilise Hristiyan olmayan belirli kişiler için dua edebilsin.

Bu tanıklıkların kilise yaşamında çeşitli olumlu etkileri bulunur. Öncelikle, üyeler ne kadar çok müjdeleme gerçekleştiğini görünce teşvik alırlar. İkincisi, Müjde'yi kendi başlarına sadık şekilde paylaşmaya motive edileceklerdir. Üçüncüsü, topluluk zaten gerçekleşmekte olan müjdelemeye daha da yoğunlaşacaktır.

Ben (Sam) topluluğuma birkaç Yehova Şahidi ile yaptığım müjdeleme sohbetini anlattığımda diğer üyeler bu çift için dua etmeyi, hatta bana yardım etmeyi önerdiğinde ne kadar şaşırıldığımı anımsıyorum: "Pastör Steven'in mangal partisine davet etmeyi düşünmez misin?" "Eşini bir sonraki oyun günümüze davet etmek ister misin? Böylece biz de onunla tanışırız..." "Ben de son zamanlarda bir Yehova Şahidi çiftle tanıştım ve birkaç şey öğrendim. Birer kahve içip deneyimlerimiz hakkında konuşsak olur mu?"

Topluluk toplantılarında müjdeleme hakkında paylaşımlarda bulunmak kişisel müjdelemeleri topluluğun ilgi ve yatırım meselesi haline getirir. **e**

Kaynak: "Building a Culture of Evangelism Takes Time, So Be Patient and Get to Work", *9Marks*,
< <https://www.9marks.org/article/building-a-culture-of-evangelism-takes-time-so-be-patient-and-get-to-work/> > (02.03.2020 tarihinde erişildi). İzin ile kullanıldı.

Andrew S.'ye teşekkürler

12-21-2007

Sonsuz hayat! Sağol, İsa abi! Çok sevindim!

Telif Hakları © Gospel Communications International, Inc - www.reverendfun.com